

Yerleşke Kapı Önerilerinin Formal ve Sembolik Estetik Bağlamında Van YYÜ Örneğinde Değerlendirilmesi

Estimation of University Campus Gates' Design Proposals in the Context of Formal and Symbolic Aesthetics in the Case Study of Van YU

<p>Mustafa Gülen Asst. Prof., Van Yuzuncu Yil University, Department of Architectutre, Van, Türkiye Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Van, Türkiye ORCID: 0000-0001-5012-6291 / Email: mustafagulen@yyu.edu.tr</p>	<p>Ekin Oktay Asst. Prof., Van Yuzuncu Yil University, Department of Architectutre, Van, Türkiye Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Van, Türkiye ORCID: 0000-0001-6735-4549 / Email: ekinoktay@hotmail.com</p>
<p>Şevket Alp Prof. Dr., Van Yuzuncu Yil University, Department of Architectutre, Van, Türkiye Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Van, Türkiye ORCID: 0000-0002-9552-4848 / Email: alp.sevket@gmail.com</p>	<p>Didem İlvan Naiboğlu Research Assistant, Van Yuzuncu Yil University, Department of Architectutre, Van, Türkiye Arş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Van, Türkiye ORCID: 0000-0001-8251-0431 / Email: dilanilvan@yyu.edu.tr</p>
<p>Abdullah Yücel Research Assistant, Van Yuzuncu Yil University, Department of Architectutre, Van, Türkiye Arş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Van, Türkiye ORCID: 0000-0002-1934-5477 / Email: abduallahyucel@yyu.edu.tr</p>	<p>Mustafa Eren Bük Research Assistant, Van Yuzuncu Yil University, Department of Architectutre, Van, Türkiye Arş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Van, Türkiye ORCID: 0000-0002-2194-3417 / Email: erenbuk@yyu.edu.tr</p>

Şeyma Duman

Research Assistant, Van Yuzuncu Yil University, Department of Architectutre, Van, Türkiye
Arş. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Van, Türkiye
ORCID: 0000-0003-4175-0273 / Email: seymaduman@yyu.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Gülen, M., Oktay, E., Alp, Ş., İlvan Naiboğlu, D., Yücel, A., Bük, M. E. and Duman, Ş. (2023). Estimation of University Campus Gates' Design Proposals in the Context of Formal and Symbolic Aesthetics in the Case Study of Van YU. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 61, 101-122

Gülen, M., Oktay, E., Alp, Ş., İlvan Naiboğlu, D., Yücel, A., Bük, M. E. ve Duman Ş. (2023). Yerleşke Kapı Önerilerinin Formal ve Sembolik Estetik Bağlamında Van YYÜ Örneğinde Değerlendirilmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 61, 101-122

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 10 January /Ocak 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 11 Augustn/ Ağustos 2023

Published/Yayın Tarihi: 30 September/Eylül 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: September/Eylül

Issue/Sayı: 61 **Pages/Sayfa:** 101-122

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Gülen, M., Oktay, E., Alp, Ş., İlvan Naiboğlu, D., Yücel, A., Bük, M. E., and Duman, Ş.).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Mimarlık genel anlamda mekan üretimi ile ilişkilidir. Üretilen mekânın fark edilebilirliği çoğunlukla düşünsel bir temel üzerinden biçimlenmesi ile doğru orantılıdır. Türkiye’de son yıllarda mimari üretimin (özellikle kamu ve eğitim binalarında) tarihsel üslup ve öğeler üzerinden şekillendiği izlenmektedir. Kapı tasarlamak kuşkusuz ki bir yolculuğun varlığına, başlangıcına, bitişine, yolculuk esnasında karşılaşılanlara derinden bakmayı gerektirmektedir. Hele ki üzerine düşünülen kapı bir üniversite kapısı ise bu tasarımın; hem kentin, hem üniversitenin hem de üniversite ile dolaylı ya da doğrudan ilişki kuran her bireyin kendi yolculuklarında yeni alanlar açacağı, bu alanlar ile derinleşeceği ve anamlanacağı düşünülmektedir. Yolculuğu fiziksel olduğu kadar, zamansal, sosyal, kültürel, coğrafi olarak da devingenliğe işaret eden bir eylem ve bir hareket alanı olarak tariflemek mümkündür. Bu çalışmada, üniversite yerleşke giriş kapılarının tasarlanması deneyimi Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi üzerinden örneklenmiştir. Çalışmanın yöntemi, yerinde yapılan gözlemlere dayalı tespitler, katılımcı planlama ve tasarım ilkeleri doğrultusunda disiplinler arası, multi-disipliner çalışma ve kampüs kullanıcılarıyla yapılan anket çalışmasıdır. İlgili literatür taranmış, yapılan öneriler görselleştirme araçlarıyla somutlaştırılmıştır. Bu haliyle üniversite yerleşkelerinin giriş kapılarını irdeleyen çalışma son yıllarda üretilen yerleşke kapıları literatürüne de bir katkı olarak değerlendirilebilir. Çalışma sonucunda üretilen mekanların fark edilebilirliğinin çoğunlukla düşünsel bir temel üzerinden biçimlenmesi ile ilişkili olduğu savının anlaşılması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kapı tasarımı, yerleşke giriş kapısı, estetik, katılımcı tasarım, disiplinler arası çalışma

Abstract

Architecture is associated with the production of space and the remarkability of the produced space is mostly related with its intellectual basis. Recent architectural productions, especially of public and educational buildings, in Turkey has been shaped by historical styles and elements. However, designing a university campus entrance gate undoubtedly requires in depth analysis of the presence, the beginning and the end of a journey since they are generally the starting point of the relationship between individual and the university or the city. In this study, the experience of designing university campus entrance gates is exemplified on Van Yüzüncü Yıl University. The method of the study consists of determinations based on on-site observations, decision-making on participatory planning and design principles, and the survey of campus users about this interdisciplinary process. The relevant literature was studied, and the suggestions made were concretized using visualization tools. This study can also be considered as a contribution to the literature on university campus entrances. As a result of the study, it is expected to understand the argument that the remarkability of the produced spaces is mostly related to their formation on an intellectual basis.

Keywords: Gate design, campus entrance design, aesthetic, participatory design, multi- discipline design

Giriş

Türkiye’de modern anlamda üniversitelerin kuruluşu, “bilimyardu” anlamına gelen darülfünun adıyla açılmış olan eğitim kurumları bağlamında, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerinde denk gelen 1845 tarihindedir. Türkiye’de üniversiteler hep ilgi çeken bir konu olmuş ve dünyadaki gelişmelere paralel bir şekilde planlanarak günümüze gelmiştir.

Türkiye’de tarihsel süreç içinde çoğu üniversite yerleşkesinin tasarımı, dönemin mimari özellikleri ve mekân yaklaşımları doğrultusunda biçimlenmiştir. İnşa edildikleri dönemin sınırlı kaynaklarına rağmen özgün nitelikli ve çağını yakalayan tasarımlar ortaya çıkmıştır. Ancak özellikle son dönemde büyük bütçeler aktararak inşa edilen çoğu yerleşke ve giriş kapılarının üretildikleri yerin toplumsal ve kültürel koşullarına uymayan, bağlamdan kopuk, tasarım kriterlerine ve bir kurguya sahip olmayan, yeni bir söz söylemekten uzak, nitelikten yoksun ürünler olduğudur. Bir üniversitenin kapısı, sadece kampüs alanı ile dış dünya arasındaki bağlantı sağlayan bir arayüz değil, aynı zamanda üniversitenin dış dünyaya açılan vitrinidir. Çağdaş tasarım yaklaşımlarına uygun olmayan bu ürünlerin mimarlık ortamında sıkça eleştiriye maruz kalmaktadır (Hacılibeyoğlu vd., 2020).

Kampüsler kültürel, sosyal ve toplumsal ilişkilerin güçlenmesinde önemli bir rolü üstlenen ve kentlerin önemli kamusal alanlarıdır. Bilimin üretildiği, özgürce düşünmenin, tartışmanın ve ortak üretimin yapıldığı, sahip oldukları kurumsal kimlikleri sayesinde evrensel değerlerin temsil edildikleri mekanlardır. Kampüs girişleri üniversitelerin kurumsal kimliklerinin ve değerlerinin önemli temsil unsurlarından biridir. Bu yüzden kampüs bir sistem olarak ele alındığında; üniversite kapısı nitelikli ve özgün bir yapıya sahip olması ilk izlenimler ve deneyimleri vermesi açıdan önemlidir. Bu mekanların aynı zamanda kentin toplumsal ve kültürel yapısını da yansıtmaları açısından da oldukça önemlidir.

Tasarım disiplinde en önemli tasarım öğelerinden birisi formdur. Form en temel bileşenlerden birisi olarak tasarımda öne çıkmakta ve tasarımın karakter kazanmasında rol oynamaktadır. Buradan hareketle form kavramından üretilmiş olan formal estetik tasarımların estetik değerlendirmesinde nesnellüğün sağlanmasında önemli bir adım taşıdır. Mekânsal planlama ve tasarımda estetik konusu üç başlık altında değerlendirilmektedir. Porteus (1996) ve Nasar (1992)’in yaptığı sınıflandırma, mekânsal estetiğin değerlendirilmesinin yanında çevre psikolojisinde de esas alınmakta ve mekanlar bu sınıflamaya göre formal estetik, sembolik estetik ve duyuşsal estetik başlıkları altında değerlendirilmektedir. Formal estetik ya da diğer adıyla biçimsel estetik; mekanların form özelliklerini yani, oran, denge, simetri, karmaşıklık, vurgu vb. açılardan incelerken, sembolik estetik daha bilişsel bir sürece dayanmakta ve mekanların form özelliklerinden ziyade mekânın kullanım amacı, tarzı, stili gibi özelliklere odaklanmaktadır. Duyuşsal estetik ise görsel algıya olduğu gibi işitme, koklama, dokunsal veya tatsal öğelerinde bulunduğu mekânsal estetik deneyimi ifade etmektedir (Porteus, 1996).

Bu çalışma kapsamında tasarımcılarla kullanıcılar arasında bağ kurmak ve tasarımcılarla kullanıcılar arasında uzlaşma sağlamak adına formal yani biçimsel ve sembolik estetikten söz edilecektir. Tasarımcılarla kullanıcılar arasındaki beğeni farkları birçok çalışmada çarpıcı şekilde ortaya konulmuştur. Çalışmalar göstermektedir ki kullanıcıların beğendikleri mekanlar, yapılar veya bitkisel tasarımlar tasarımcılar tarafından beğenilmemekte veya tam tersine, tasarımcıların çoğunlukla beğendikleri mekânlar ve mekânsal bileşenler kullanıcılar tarafından beğenilmemektedir. Yapılan birçok çalışmada da benzer bir durum ortaya konulmuştur. Bu durum çarpıcıdır çünkü günümüz modern kentleri tasarımcılar tarafından tasarlanmakta ama büyük ölçüde tasarımla ilişkisi az olan kullanıcılar tarafından kullanılmaktadır. Bu durum modern kentlerin yaşadığı birtakım sorunların açıklanmasına ve bu konuda çözüm önerilerine yardımcı olma konusunda faydalı olabilir.

Kampüs, yapılarıyla, yollarıyla, giriş takları ve kapılarıyla, toplanma ve açık yeşil alanlarıyla bir bütündür. Bu bileşenlerin herhangi birisindeki bir eksiklik diğer parçaları da etkilemektedir. Gestalt psikologlarının gösterdiği gibi bütün, kendisini oluşturan parçaların toplamından daha fazla bir anlama sahiptir. Bu bağlam formal estetiğin bütün parçalara ayırarak analiz etmesinde de gözlenmektedir. Parça bütün ilişkisinde “bütün” onu oluşturan parçaların salt toplamının ifade ettiği kadar değil, daha fazla bir anlam ortaya çıkarmaktadır. Formal estetiği anlamak için formun yani biçimin anlaşılması önem arz etmektedir. Form, tasarım öğelerinden olan nokta, çizgi ve yüzeylerin

farklı kompozisyonlarda ve kombinasyonlara bileşmesinden oluşmaktadır. Bu kompozisyon ve kombinasyonlar teorik olarak sonsuz sayıda ve sonsuz şekilde bir araya gelebiliyor olsa da temel tasarım bağlamında bir takım tasarım ilkeleri devreye girmekte ve her kombinasyon bir tasarım olarak kabul edilmemektedir. Tasarımcıyı normal insandan ayıran işte bu temel tasar ilkelerine olan hakimiyet ve yaratıcı erektir.

Kent; içinden geçenlerin bıraktığı izler ile katmanlaşan ve mutlak bir biçimde yenilenen bir oluşumdur. Üniversite, ürettiği ve yaydığı bilgi ile kendi katmanlarını, başkalarına aktarmak üzere oluşturur. Üniversiteli genç, meslek edinmek üzerine çabaladığı zamanlarda kendi anlatısını ve hayatına izlek olabilecek katmanlarının en temel taşlarını, üniversitede yaşadığı zamanlarda edinir. Tüm bu düşünceler ışığında; Van YYÜ Giriş Kapısı'nın tasarlanma süreci; tüm bu katmanların bir anlatısı olmalı fikriyle başlamıştır. Bu anlatı; yapıyı tasarlarlarken bir anahtar görevi üstlenmekle birlikte üniversite ile ya da kent ile doğrudan ya da dolaylı ilişkisi olan herkesin kendi öznel anlatısını yaratabilmesinin olasılığının yolunu açmaktadır. Temel olarak bu anlatıların, bir giriş kapısı ortaya çıkarma niyetine sahip olmasının yanında bu kapıyı deneyimleyenlerin her birinin kapı ile kurduğu ilişki ile yeniden yazılabilecek potansiyelde olduğu düşünülmektedir. Benjamin, Leskov'un anlatısını; "olağanüstü ve mucizevi şeyleri bütün ayrıntılarıyla anlatır, ama okuru hiçbir zaman olayların arkasındaki psikolojik bağı kabul etmeye zorlamaz. Olayları kendi anladığı biçimde yorumlamak okura kalmıştır; böylece anlatı, enformasyonun yoksun olduğu genişliğe ulaşır." (1936, s. 82) olarak tanımlar. Bu tanımlama anlatının salt enformasyon olmanın ötesine geçebilme haline değinmektedir ve tasarım sürecinde anlatıyı işlemenin yaratacağı olasılıkların ispatı niteliğindedir. Bir başka deyişle; salt enformasyon ile yürütülen tasarım süreci, kapı üzerine yüklenen anlamları yapısal olarak çözümlemeye eksik kalmaktadır ve bu nedenle süreç anlatı ile desteklenerek ortaya çıkacak tasarımın derinleşmesi hedeflenmektedir.

Eşik kavramı ile ilintili olan kapı başlangıç noktası, başlangıca yakın nokta anlamına gelir. Üniversitelerin bilgi üretme işlevinin giderek zayıflaması ve "bütünlük" olgusunu zedelenmektedir. Bu çalışma, üniversite kapısı üzerinden farkındalık oluşturularak, bütüncül tasarım yaklaşımının ve algısal mekan anlayışının çok boyutluluğunu ortaya koymak ve öneriler geliştirmektir.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Van kentinin oldukça önemli bir parçası olan Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kampüsü, çalışma alanı olarak belirlenmiş ve çalışma bu kapsamda gerçekleştirilmiştir. Kentin doğusunda bulunan kampüs mekanına kentten dolmuş ve otobüslerin yanı sıra servis ve özel araçlar ile ulaşım imkânı bulunmaktadır (Şekil 1).

Anket çalışmasında katılımcılık öncelik olarak alındığından dolayı, Van kentinin nüfus sayımı verileri, katılımcı planlama ve tasarım, kent estetiği ile ilgili literatür, gelecekte yapılması olası kapı senaryolarına ilişkin tasarım kararları, konseptler, çizimler ve hazırlanmış modelleme görselleri, anket verileri, uzman görüşlerine ilişkin anket verileri, kullanıcıların anket verileri araştırmanın temel materyallerini oluşturmaktadır. Tasarıma başlamadan önce Van kentindeki, Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesinde bulunan, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi'nin mimarlık, şehir ve bölge planlama ve peyzaj mimarlığı bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerinden 11 kişilik bir ekip oluşturulmuştur. Literatür, alan araştırması ve ilk eskizlere birlikte başlanmış, haftada iki defa düzenli olarak toplantılar gerçekleştirilerek bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Daha sonra üç farklı gruba ayrılarak her grubun bir kapı tasarlamasına karar verilmiştir. Belirli aralıklarla tekrar bir araya gelerek yapılan tasarımlar değerlendirilmiş ve çalışma sonucunda üç farklı alternatif sunulmuştur.

2.2. Anket görseli olarak kullanılan üç farklı kapı önerilerine ilişkin bilgiler

2.2.1. İlk kapı Önerisine ilişkin bilgiler

[Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesi giriş kapısı tasarımına, bölgenin mekânsal, sosyal ve kültürel analizleri ile başlanmıştır. Van-Erciş kara yolu üzerinden geçen araçlardaki sürücü ve yolcuların yapıyı görüş güzergahları üzerinden yapılan analizlerde yapının görünür olduğu ve bir sınır oluşturduğu tespit edilmiştir. Yapı araç trafiğinin yoğun olduğu Van-Erciş kara yoluna paralel konumlandırılarak tanımlı bir mekânın simgelenmesi amaçlanmıştır. Çevre yoldan taşıt ile doğrudan üniversitenin sınırını temsil eden yapıya ulaşmak mümkündür. Tasarım alanının

yakın çevresindeki çevre yolu ve bu yol üzerinde gelecekte uygulamaya geçirilmesi düşünülen ticari birimler dikkate alınarak yapının giriş kısmına bir meydan tasarlanmıştır. Meydan yapının konumlanmasında belirleyici bir unsura dönüşmüştür. Bu meydandan başlayarak yapının konumlandığı bölgeden kontrollü geçişlerin sağlanacağı ikinci girişe kadar olan kısım çeşitli peyzaj elemanları ile düzenlenerek bir rekreasyon alanına dönüştürülmüştür (Şekil 2). Bu bağlamda yapının, çevrede var olan yapısal unsurlar göz önüne alınarak sınır oluşturma ve yönlendirme arayışı doğrultusunda biçimlendiğini söylemek mümkündür.

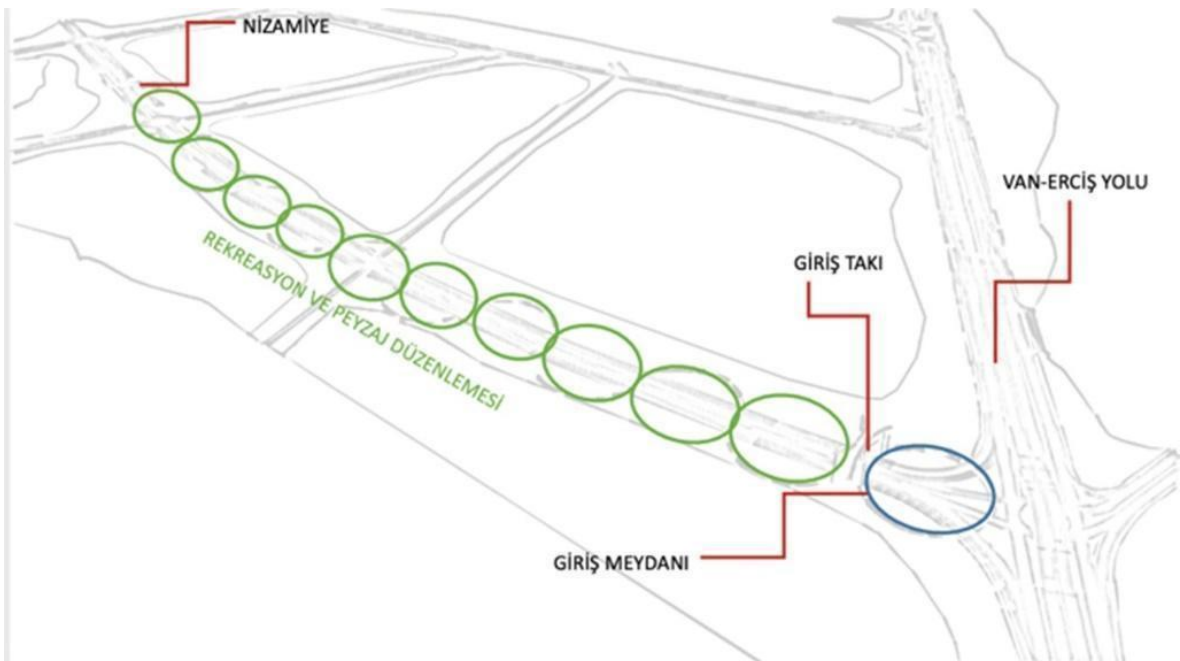
Şekil 1.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yerleşkesinin Konumu (maps.google.com (2023)'dan üretilmiştir)

Şekil 2.

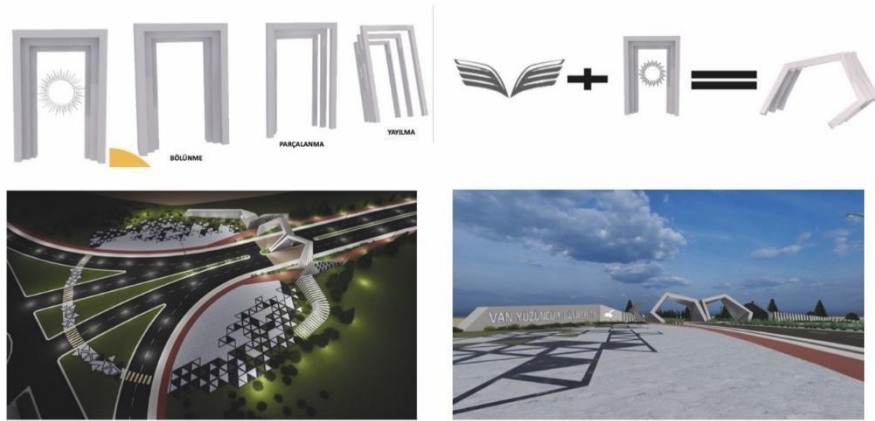
Öneri Ön Tasarım aşaması

Tasarımı meydana getiren bileşenler somut referanslar ve simgesel yaklaşımlar üzerinden kurgulanmıştır. Sözelimi kapının doğu-batı aksında konumlanması bu iki kavramın simgesel anlamlarına vurgu yapılmasını imkan tanımıştır. Doğunun tarihi mekan izleri, yerelin referansları, tasarımda kullanılacak malzemeler yeni bir bütünü oluşturacak şekilde bir araya getirilmeye çalışıldı. Batının çağrıştırdığı sürdürülebilirlik, ileriye dönük, çağdaş kavramları da tasarımın belirginleşen önemli yönlerindedir (Şekil 3).

Şekil 3.

Meher Kapı Simgesel ve Sembolik İfadesi ve Tasarımcılar Tarafından deforme edilmesi, Mesnevi'den Alınan Referansın Tasarıma Katılması, Giriş Kapısı ve Meydanı

Çevresel verilerin yanında Van kent tarihinin de analiz edilerek tasarımda kullanılması oldukça önemli bulunmuştur. Van kentinin Urartu uygarlığındaki adı Tuşba 'güneş kenti'dir. Yine Urartu Uygarlığının önemli yapılarından biri olan 'Meher Kapı' 'aydınlatan' anlamında kullanılmaktadır. Tasarımın ana referanslarından biri olan dikdörtgen formundaki kapı deforme edilerek günün tasarım anlayışı doğrultusunda yeniden üretilmiştir (Resim 4-5). Urartu Uygarlığında içerisinden ışık demeti yayıldığına inanılan 'Meher Kapı' günümüzde bir üniversitenin giriş kapısına dönüştürülerek içinden geçenleri aydınlatan simgesel bir anlama kavuşturulmuştur. Tasarımı etkileyen bir diğer önemli unsur ise Mevlana'nın sözleridir.

Mevlana şöyle der: "Bilginin iki kanadı vardır, şüpheninse tek. Zan noksandır, uçmaz. Tek kanatlı kuş, çabucak baş aşağı düşer. Sonra uçmaya savaşı ama ya iki adımlık bir yer aşabilir, ya birazcık daha fazla. Şüphe kuşu düşse kalka ümit yuvasına tek kanatla uçmaya savaşı. Fakat şüpheden kurtuldu da bilgi sahibi oldu mu o tek kanatlı kuş, iki kanatlı kesilir. Kanatlarını açar. Ondan sonra yüzüstü, eğri büğrü değil, doğru yolda güzelce uçar gider" (Kırlangıç ve Örs, 2008).

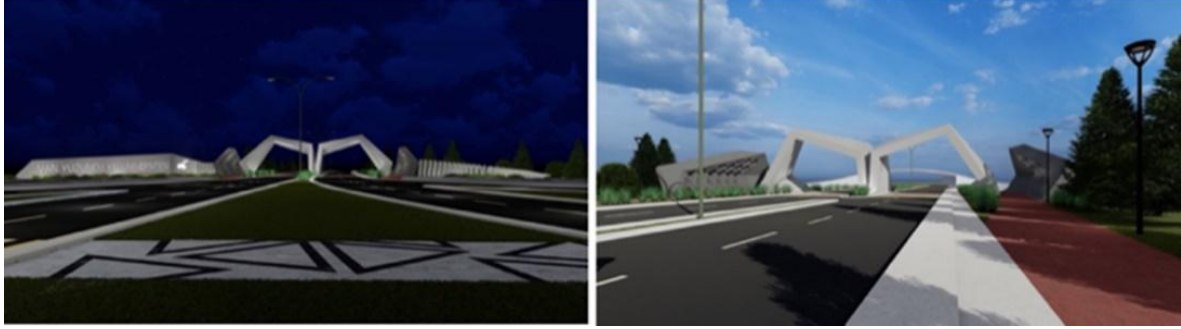
Mevlana'nın sözlerinden hareketle tasarımda biçimci somut referanslar ve simgesel bir yaklaşım benimsenerek kanat ve meher kapı formundan yeni bir form türetilmiştir. İlim sahibi olmanın yollarından birinin bilimin üretildiği, özgürce düşünmenin, tartışmanın ve ortak üretimin yapıldığı üniversiteler olduğu düşünülmektedir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşke giriş kapısı için tasarlanan birinci öneri bahsedilen tasarım fikirleri ve referanslar doğrultusunda biçimlenmiştir. Öneri bir yandan yenilikçi ve modern yönleri barındırırken, bir yandan da bulunduğu coğrafyanın ve tarihin izlerini taşımaktadır. Yapının giriş kısmında kurgulanan meydan, kullanıcılara mekanı deneyimleme imkanı sunmaktadır. Ayrıca vakit geçirebilecekleri, mezuniyet vb. özel günlerde topluca fotoğraf çekebilecekleri, kutlama yapabilecekleri bir karşılama mekanıdır (Şekil 4). Tasarımın parçalı yapısı ve yatay yöndeki hareketi hem güneş ışınlarının içeriye alınmasını sağlamakta, hem de tasarımı monotonluktan uzaklaştırmaktadır. Yerleşkeye giriş ve çıkışta farklı perspektifler sunarak tasarım zenginliği oluşturan tasarım,

özgün ve yenilikçi bir karşılama alanı olarak da yorumlanabilir. Yaya yollarının geçtiği kısımlarda yer alan donatılar, yüzeyindeki güneş motifleri ile bu bölümü aydınlatırken tasarımdaki gelenekselliğe vurgu yapmaktadır. Bu elemanların kampüs içinde zaman zaman farklı donatılara dönüştürülmesi (durak ve oturma birimleri) ile tasarım bütünlüğü ve devamlılığı amaçlanmaktadır.

Şekil 4.

Giriş Kapısı gece ve gündüz görünümü

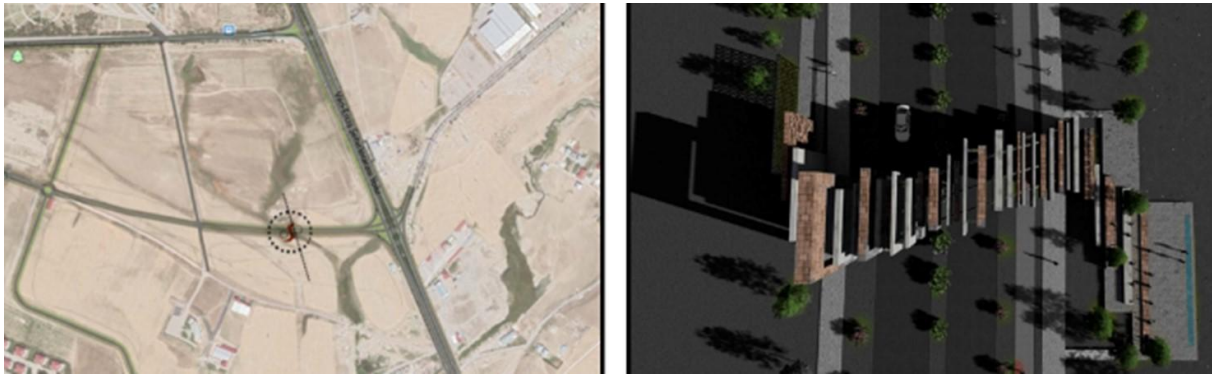

2.2.2. İkinci Kapı Önerisine İlişkin Bilgiler

Yakın tarihte Türkiye ve dünyada uygulanan üniversite yerleşke kapıları incelendiğinde çoğunlukla biçimci ve işlevselci yaklaşımların ağır bastığı görülmektedir. Biçimci yaklaşımlar giriş kapılarının sembolik anlamlarını vurgulamak için tercih edilirken, işlevselci yaklaşımlar soyut referansları önceleyen, yaya ve araç geçişlerinin düzenlendiği bir tasarım yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir (Hacıalibeyoğlu vd., 2020). İkinci öneri tasarlanırken bu tasarım yöntemleri eleştirel bir yaklaşımla ele alınmıştır. Biçimselci ve işlevselci yaklaşımlarla birlikte giriş kapısının bir 'eşik' değeri de içermesi gerektiği düşünülerek hem fiziksel hem de düşünsel olarak kapının iç-dış ilişkisine vurgu yapılarak tasarım ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır (Şekil 5).

Şekil 5.

İkinci Öneri - Vaziyet Planı Yerleşimi

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ne kampüs yerleşkesinin kuzeydoğusunda yer alan Organize Sanayi kavşağından erişim sağlanacaktır. Bu doğrultuda Van-Erciş şehirlerarası karayolu bağlantısını karşılayacak biçimde konumlanan yapı; yoğunlukla araç trafiğinin olduğu bir sınırdaki yer almaktadır. Yaya olarak erişimin kısıtlı olduğu bu bölgede kullanıcıların bisiklet kullanımına teşvik edilmesi hedeflenmiş; böylece tasarıma, yayaların yoğun kullanımına açık bir işlev kazandırılmıştır. Proje alanı ve yakın çevresinde herhangi bir yapı ve/ya elamanın olmayışı bu alanda bir takım bitkisel ve donatı elemanları ile yeni bir düzenlemenin yapılması gerektiği düşüncesine yöneltmiştir (Resim 9). Van-Erciş karayolu bağlantısından kampüsün ikinci girişinin (nizamiye) olduğu alana kadar olan bölge bu elemanlar ile düzenlenerek tasarlanan kapı önerisinin çevresiyle bir bütün halinde çalışması amaçlanmıştır. Yol, kaldırım, bisiklet yolu, refüj gibi unsurlar dikkate alınarak tasarlanan yapının alana yerleşiminde belirleyici esas unsurlar, şehirlerarası yol ile kurulan ilişki (yapının yola paralel konumlanması) ve yapının kendi içinde meydan

oluşumunu mümkün kılması olmuştur. Bu anlamda yapı; yoldan algılanabilmek adına yol sınır hattının yaklaşık 240m uzağına konumlandırılmıştır. Böylece hem bulunduğu yer ve çevre ile kurduğu ilişki hem de tasarımın kendi içinde eşik oluşturma, meydanlaşma ve yönlenmeyi ifade etme arayışları biçim, anlam ve gerçeklikleri referans alan bir yaklaşım içerisinde olmuştur (Şekil 6).

Şekil 6.

İkinci Öneri - Yerleşke Girişinden Yapıya Bakış

Tasarlanan yapıyı oluşturan tüm temel unsurlar, yapıyı ayakta tutan strüktürel elemanlar, malzemeler 'olduğu gibi' algılanabilmektedir. Bu bağlamda Ahlat Taşı, brüt beton ve metal malzeme kullanılarak tasarlanan yapı, bu bileşenleri olduğu gibi yansıtmaktadır. Van kenti başta olmak üzere bölgenin geçmişten günümüze ev sahipliği yaptığı farklı uygarlıklar tasarımda katmanlaşma fikrinin öne çıkmasında etkili olmuştur. Tasarımın formunu var eden farklı malzeme ve ölçülerdeki bloklar, kompozisyonel bir ilişkiyi tariflemektedir. Hem birlikte hem de dolaysız bir araya gelen bloklar, bütünsellik oluşturmaktadır. Tek parça olarak çalışan bir bloğun aksine katmanların ve boşlukların bir araya gelmesiyle bütünsellik sağlanmaya çalışılmıştır. Boşluk-katman ilişkisi ve bu ilişkinin tariheddiği geçirgenlik, başkalaşma, topraktan yükselme, şeffaflaşma, derinleşme gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Katmanların yatayda ve düşeyde hareketlenmesiyle bu kavramları esas alan yaklaşım, Van kentinin ve bölgenin önemli sembollerinden olan güneş formunu var ederek karşılık bulmuştur. Kent ile kampüs arasında bir eşğin somutlaşmış hali olarak ele alınan yapı; salt biçimci ve simgesel yaklaşımlardan uzak olacak şekilde sergilediği katmanlaşma tavrı ile özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Bu anlamda yerleşkeye girerken ve çıkarken kullanıcıyı içine alacak şekilde yapının her iki ucunda yapısal bloklarla bir meydan oluşturulmuştur. Yapının kuzey yönünde alanı tanımlayan, metal malzemeden oluşan yüzeyde, Van kentindeki tarihi yapılarda sıklıkla kullanılan güneş motifi sergilenmiştir. Malzemesi Ahlat Taşı olan yüzey ise bu taşın yapısal ve biçimsel potansiyellerini de öne çıkaracak şekilde hareketli bir formda tasarlanmıştır. Yerleşkeden çıkarken yapının güney yönünde oluşturulan alan ise kullanıcıları içine alan bir forma sahip olmanın yanında üniversite öğrencilerinin mezun olduklarında kampüsten çıkmadan son bir kez toplanıp hatıra fotoğrafı çekebilmelerine olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Gündelik kullanımlarda ise yerleşke kullanıcılarını toplayan ve etkileşime imkan tanıyan bir işleve sahiptir. Bu bağlamda yapıya yaklaşırken; kuzey ve güney yönlerde oluşturulan bu meydanları birbirine bağlayan, daralıp genişleyen, güneş formunu ortaya çıkaran üç adet giriş formu algılanmaktadır. Bu form, yapıya yaklaşıncı boşluk-katman ilişkisiyle algılanırken yapıdan uzaklaştıkça bütünsel bir güneş formuna dönüşmektedir. Işık ve gölge zenginliğini fazlasıyla barındıran tasarım ile güneşin hareketli konumuna bağlı olarak günün her vakti kullanıcılara farklı deneyimler yasatılması hedeflenmiştir (Şekil 7).

Şekil 7.

İkinci Öneri- Işık, Gölge Zenginliği ve Yapısal ve Bitkisel Peyzaj Elemanlarının Birlikte Kullanımı

Blokların bir araya gelmesiyle oluşan katmanlar, parçalanarak dağılmış bir şekilde kentsel donatı elemanı olarak peyzaj alanında da kullanılmıştır. Projenin açık alanı, Van-Erciş şehirlerarası yoldan eğitim kampüsünün yapılması planlanan nizamiye girişine kadarlık bir alana tekabül etmektedir. Yakın çevresinde sert zeminler, yeşil yüzeyler, refüj, düşey ve yatay yüzey elemanları gibi açık alana dair yapısal peyzaj önerileri geliştirilmiştir. Yatay yüzey elemanlar, içerisinde bitkisel peyzaj elemanlarını da içerek şekilde tasarlanmıştır. Yapı bu tavrı ile yeşil dokunun tasarıma sonradan eklemeli olduğu bir anlayıştan ziyade yeşil ile birlikte tasarlamak olgusunu da vurgulamaktadır. Yapının bütününde genel güneş formu oluşturulmaya çalışılırken detaylarda ise yer yer bazı blokların baskın karakter olarak yükselip uzaması kullanıcı algısını diri tutmakla açıklanabilir. Kullanıcı algısı hem yapının hem de güneş ve malzeme etkisinin algılanması olarak iki anlam içerir. Yapının araç yoluna denk gelen kısmı hem araç geçişini mümkün kılmak hem de blokların düşey yerleşiminden dolayı insani ölçeği aşmaktadır. Güneş formunun da etkisiyle yaya ve bisiklet yollarının yer aldığı kenarlara doğru yüksekliklerde ise insani ölçeğe yaklaşmıştır.

Yapı, çelik taşıyıcı sisteme sahiptir. Ana güneş formunu oluşturan bloklar üç adet çelik ana kirişle taşınmaktadır. Bu kirişler yaklaşık 30 m açıklık geçmektedir. Brüt beton ve ahlat taşı malzemelerinin öz ağırlıkları fazla olduğundan bu malzemelere ait bloklar boşluklu olacak şekilde düşünülmüştür. Deprem ve kar yükü etkisi de düşünülerek bu malzemelerin 10 cm kalınlıkta olacak şekilde hafif çelik sisteme ankraj edilerek uygulanması uygun görülmüştür. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yerleşkesi için tasarlanan yapı önerisi, Türkiye ve dünyada yerele referansla var olan, yüzergezer tarihselci, geometrik-biçimselce yaklaşımlardan ziyade yere ve mekâna uygun bir şekilde yerleşim, tasarım, strüktür, malzeme ve mekan kararları bağlamında bütünsel bir yapı olarak düşünülebilir.

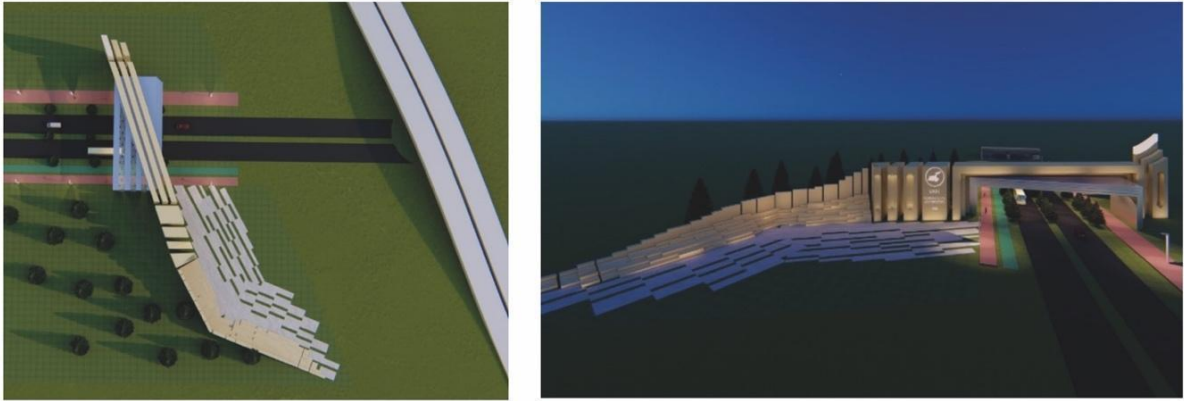
2.2.3. Üçüncü Kapı Önerisine İlişkin Bilgiler

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yerleşkesi için tasarlanan bu öneride içeri ve dışarı kavramlarının birbirlerinden farklı ama birlikte düşünülmesi gereken kavramlar olduğu fikri üzerinden hareket edilmiştir. Bu öneride inşa edilmesi planlanan yapı iki farklı mekânı birbirinden ayırırken, bu mekanları birbirinden tamamen soyutlamadan birlikte çalışabilmelerine izin vermektedir. Yapının kendisine atfedilen işlevler bir mekân ayırıcı olmanın ötesinde; 'çevresini daha canlı ve yaşanabilir kılacak sosyal donatılar içererek bir aktivite mekânı halini alabilmesi', 'yaya ve araç sirkülasyonunun hızlı olduğu bir konumda bulunmasından dolayı dikkat çekici olması' ve 'insan psikolojisinde baskılayıcı olarak algılanacak bir ölçekte olmaktan kaçınması' şeklinde kodlanmıştır (Şekil 8).

Yapının üzerinde konumlanacağı yol, bu yolun bağlandığı ve kentin ulaşımında önemli bir aks olan otoyolun birbiriyle belirli bir açı yapması, yapının tasarımında otoyola paralel olmakla beraber yapıyı kullanacak kişilerin yapıyı karşıdan ve net bir şekilde algılamalarını sağlayacak açılara sahip olması gerekliliğini doğurmuştur. Bu gereklilik, yapının yaya ve taşıt trafiğinin üzerinde kalan ana kütlelerinin iki farklı katmandan oluşmasıyla ve bu katmanların alt ölçüğe daha çok hitap edecek kısmının üzerinde bulunduğu yola dik olması, öte yandan üst ölçekte daha çok algılanacak olan kısmının otoyola paralel şekilde konumlandırılmasıyla karşılanmıştır.

Şekil 8.

Üçüncü Kapı Önerisinin Vaziyet Planı Yerleşimi ve Üçüncü Kapı Önerisi

Önerinin tasarım sürecinde, Van ilinin tarihi değerlerinden biri olan Meher Kapı'nın vurgusunu görmek mümkündür. Meher Kapı, bölgede izleri hala belirgin olan Urartu Krallığı'nda bir tören alanı olarak kullanılmış ve kutsal sayılmıştır. Yapı bir kapı soyutlaması olarak kullanılmış ve bu kapının günü geldiğinde ışıklar saçarak tanrıların yoluna açılacağına inanılmıştır (Şekil 9). Farklı bileşenlerin uyumlu bir şekilde bir araya gelmesiyle oluşmuş olan öneride Meher Kapı'yı oluşturan üç katman birbirinden koparılarak birbiri ardına sıralanmış ve böylece iki boyutlu olmaya daha yakın olan bir yapıda üçüncü boyut olan derinliğin etkisi artırılarak içeri ve dışarı ayrımı daha belirgin bir hale getirilmiştir. Ayrıca imgesel olarak, dışarıdan içeriye giren kişilerin bilimin ışığıyla yıkanarak ışıklar içinde bu kapıdan dışarı çıkması sembolize edilmiştir.

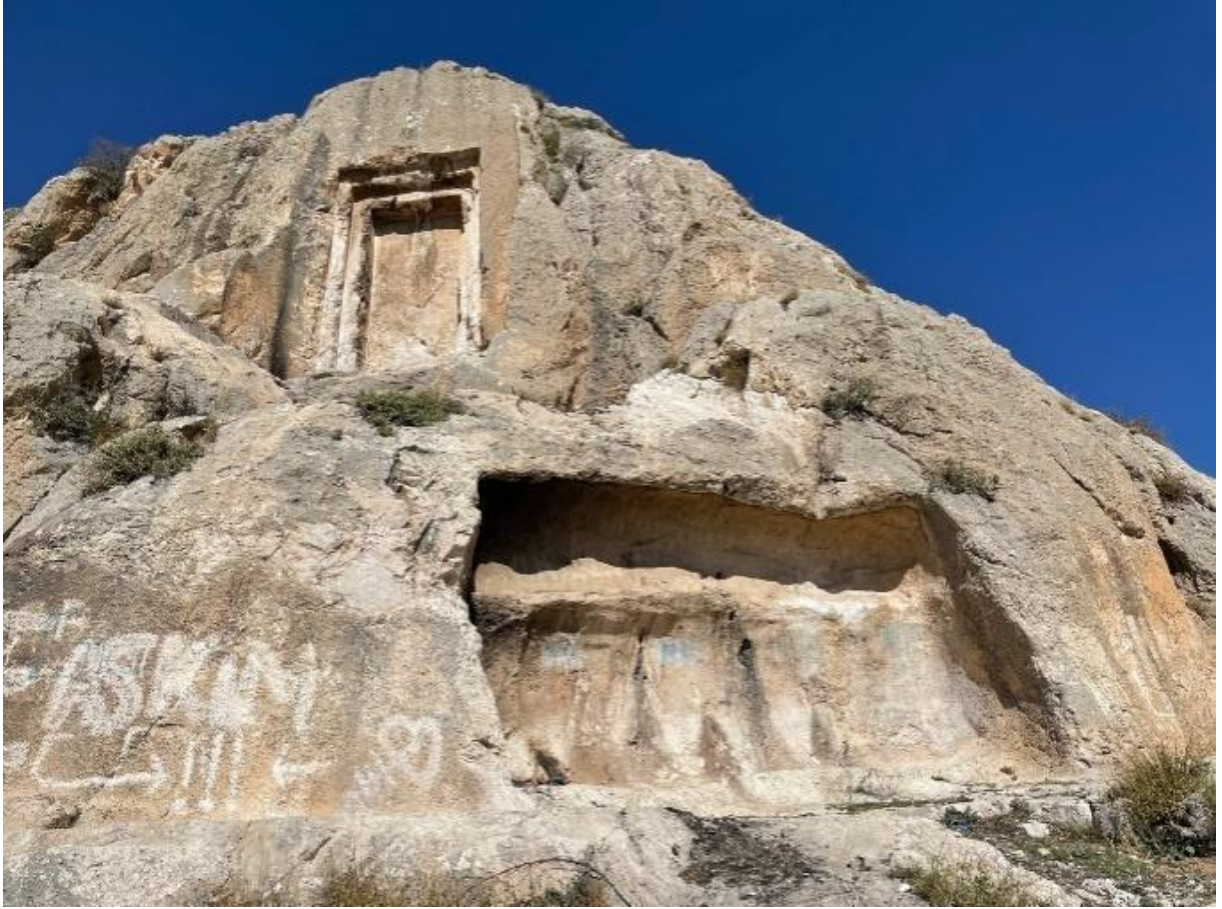
Tasarım sürecinde üzerinde çokça durulan bir temsiliyette de birden fazla teklin bir araya gelerek çoğulu oluşturması şeklinde özetlenebilecek bir birey-toplum ilişkisi yansıması vurgusu yapmak amaçlanmıştır. Yapının çerçeve oluşturan geniş açıklığı, aslında yapının güney doğusunda başlayan bir oluşum sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Tekil parçaların bir araya gelerek gittikçe daha büyük ölçekte birliktelikler oluşturması, aynı zamanda yapının zemin seviyesinden başlayarak bir kule yapısıyla son bulmasıyla birlikte bir ilerleyiş ve yükseliş sembolizmini de içinde barındırmaktadır.

Önerinin inşasında kullanılması planlanan yapı malzemeleri, strüktürde geniş açıklık geçmeyi mümkün kılacak çelik taşıyıcılar ve bölgenin belki de yeteri kadar tanınmayan yerel yapı malzemesi olan Ahlat taşıdır. Yaya ve taşıt yolunun üzerinde kalan ve geniş açıklıklara sahip olan yapı kısımlarında çelik taşıyıcılar kullanılması, haricindeki kısımlarda ise ahlat taşının yapısal özelliklerinin yeterli olacağı öngörülmüştür.

Önerinin tasarım sürecinde geldiği son noktada, araştırma aşamasında belirlenen yapı kodlarına sadık kalan bir tasarıma ulaşılmıştır. Yapı, içeri ve dışarı mekânları arasında bir sınır oluştururken, aynı zamanda bu mekânlar arasında görsel devamlılığı sağlamak amacıyla iki taraflı bir çerçeve oluşturmuş ve tüm ulaşımın bir bütün halinde kalmasını sağlamıştır. Meher Kapı sembolizmi, ana kütlelerin daha küçük ölçekli yapılarında zıt bir kademelenme yapılarak güçlendirilmiş ve bu şekilde insan ölçeğine yaklaşması sağlanmıştır. Yapının güney doğu kısmından başlayarak belirli bir yüksekliğe kadar oturma birimleri sağlayan amfi benzeri düzenle sosyal aktiviteler için bir alan oluşturulmuş, bu imgesel yükseliş gittikçe daha büyük kütleleri oluşturarak tekil hacimleri uyumlu bir şekilde bir araya getirerek kapıya ulaşmış ve kapıdan sonra da yapının görünürlüğünü arttıran ve temsili bir varış noktası oluşturan kule yapısıyla son bulmuştur. Buna ek olarak belirtilmelidir ki, yapının derinliğinin kuyu etkisi yaratmaması amacıyla ana kütlelerin küçük ölçekteki kısmında açıklıklar oluşturularak bu açıklıklara geleneksel doku örnekleri yerleştirilmiştir (Şekil 10).

Şekil 9.

Meher Kapı Kutsal Alanı (Gülen, 2022)

Şekil 10.

İkinci Kapı Gece ve Gündüz Görünümleri

2.3. Yöntem

Kapı tasarımlarına ilişkin anketin ve tasarım görsellerinin üniversite web sayfasından ilan edilmesi geniş tabanlı, katılımcı bir uzlaşma alanının sağlanmasına yöneliktir. Çalışma ofis çalışmaları, tasarım aşamasında yapılan toplantılar ve üst yönetimin görüşlerinin alınması, anketlerin hazırlanması ve internet sayfasında duyurularak, internet ortamında uygulanması, verilerin düzenlenerek sonuçların değerlendirilmesi ile anket aracıyla toplanan veriye ilişkin istatistiksel analizler olmak üzere beş farklı aşamada tamamlanmıştır.

Araştırmada kullanılan yöntem, tasarım, estetik, çevre estetiği ve çevre psikolojisi konuları üzerinde yapılan bir çok farklı araştırma ve yayında (Ekşioğlu 2010; Çakıcı 2007; Hershberger 1992; Nasar 1992; Kaplan ve Kaplan 1989, Kaplan ve ark. 1998; Kaplan ve ark. 1972) yıllardan beri kullanılan, güvenilirliği bir çok çalışmada ölçülmüş bir yöntem olan ve insanların zihinsel şemalarını cümle ve önermelerden daha iyi açıklayan görsellerle sorgulama yöntemidir.

Bu doneler elde tutularak, 3 farklı giriş kapısı tasarım senaryosu üzerinden yapılan modellemelerden elde edilen ve her senaryodan beş fotoğraf olmak üzere, toplamda 15 fotoğraf seçilmiştir (Resim 16).

Kapıların formal estetiğinin ve sembolik estetiğinin araştırılmasında uzman görüşleri ile kullanıcı görüşlerinin alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda uzmanların aldıkları eğitim bağlamında zihinsel şemalarında yaşanan değişikliğe bağlı olarak belirttikleri görüşlerin, kullanıcı (lay-person) görüşleri ile ne ölçüde benzeştiği ya da farklılaştığını tespit etmek önemli görünmektedir. Diğer açıdan özellikle mekânsal çalışmalarda, çalışılan mekânın fiziksel özelliklerinin değerlendirilmesinde, bu mekânın biçimlendiricisi olan ve bu konuda uzun yıllar boyunca eğitim almış ve halen daha eğitim vermeye devam eden kişilerin değerlendirmelerine ihtiyaç vardır. Bu amaçla mimarların söz konusu mekanları ne ölçüde beğendiklerini belirlemek ve çalışmada tasarlanan mekânların fiziksel özelliklerine yönelik beğeni ve tutumların hangi formal (biçimsel) değişkenler ve hangi sembolik değerler ile birlikte açıklanabildiğini bulmak amacıyla uzman mimarlara yönelik bir uzman anketi çalışması da gerçekleştirilmiştir. Mimarlar için 'beğeniyorum'/'beğenmiyorum' maddesinin yanında formal (biçimsel) estetik bileşenleri olan form, çizgi, doku, renk, ölçü, denge, vurgu, uyum, simetri ve sembolik estetik değişkeni olarak; geleceği temsil etme, prestij, geleneksellik, çağdaşlık ve anlam sorulmuştur. Mimarların görselde gördükleri canlandırmaya, belirtilen tasarım unsuru ve canlandırmaya yönelik beğenilerini ölçmek için gösterilen her görsele 1-5 arasında bir puan vermeleri istenmiştir. Likert ölçeği kullanılan bu ankette, 1 en düşük, yani tasarım unsurunun bulunmamasını ve belirtilen görseli hiç beğenmediklerini, verilen 5 puan ise en yüksek düzeydeki puanı yani tasarım unsurunun veya sembolik değişkenin yoğun bir şekilde o görselde olduğunu veya görseldeki mekânı çok beğendiklerini ifade etmektedir. Bunun yanında sembolik estetik değişkenlere verilen cevaplarda da 1 en düşük düzeydeki puanı, başka bir deyişle belirtilen sembolik değer bulunmamasını, 5 ise en yüksek düzeydeki değeri, sembolik değer o görselde yoğun bir şekilde bulunduğunu ifade etmektedir. Bu açıdan 15 fotoğrafın 15 başlık altında değerlendirilmesinin talep edildiği 225 farklı değişkenli 10 anket uzman mimarlar tarafından Haziran 2021 tarihinde uygulanmıştır.

Bu uzman anketine ek olarak kullanıcıların yapılması düşünülen ve modellemeleri çıkarılan mekânları nasıl algıladığını saptamak amacıyla geniş katılımlı ayrı bir anket çalışması da yürütülmüştür. Bu ankette 15 farklı görsel için sorulan temel sorular ve her görsel için yöneltilen tek soru kullanıcıların mekânı ne ölçüde beğenip beğenmediği ile ilgilidir. Kullanıcılardan belirtilen kapı önerisi görseli için 1-5 arasında kendilerine en yakın puanı vermeleri talep edilmiştir. 1 puan en düşük düzeydeki puanı, yani o mekânın o kullanıcı tarafından hiç beğenilmediğini ifade ederken 5 ise en yüksek değeri yani o mekânın o kullanıcı tarafından çok beğenildiğini belirtmektedir.

Çalışma alanının bulunduğu ve kullanıcı anketinin muhatabı olan deneklerin yaşadığı yer olan Van kentinde 2021 yılının TÜİK tarafından hazırlanan adrese dayalı nüfus verilerine göre 1.141.015 kişi yaşamaktadır (TÜİK, 2021). Örneklem büyüklüğünün saptanmasında, kullanıcıların rastlantısal olarak ankete yöneleceği düşünülerek tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın analizlerinde verilerin yaygınlığının ne ölçüde olduğunu saptamak ve minimum anket sayısı için örneklem büyüklüğünü saptamak için Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2007)'nin çalışmalarında altını çizdiği ve araştırmacılara çeşitli kolaylıklar sağlayan örneklem büyüklüğü tablosu baz alınmıştır. Bu tablonun belirttiği, $\alpha=0.05$ (standart hata)'e göre ± 0.05 örnekleme hatası ile evren büyüklüğü 1000000'un üzerindeki nüfus için öngörülen en az 384 denek sayısı temel alınmıştır. Sonuç olarak; Haziran 2021 tarihinde, 918 adet anket, online ortamda gönüllülük esas tutularak, online form tekniği aracılığı ile uygulanmıştır.

Anketlerin değerlendirilmesinde çoklu değişkenlerin arasındaki korelatif ilişkilerin genel planını çıkartmak amacıyla ve beğenin bağımlı değişken olarak tanımlanıp farklı bağımsız değişkenlerle açıklanabilmesi için bir formül üretebilmek amacıyla aşamalı çoklu regresyon analizi ve tasarım önerisi olan üç farklı kapı arasındaki beğeni

skorunda anlamlı bir değişimin olup olmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü anova testi, ankete verilen cevapların güvenilirliğini ölçmek amacıyla tutarlılık testleri uygulanmıştır.

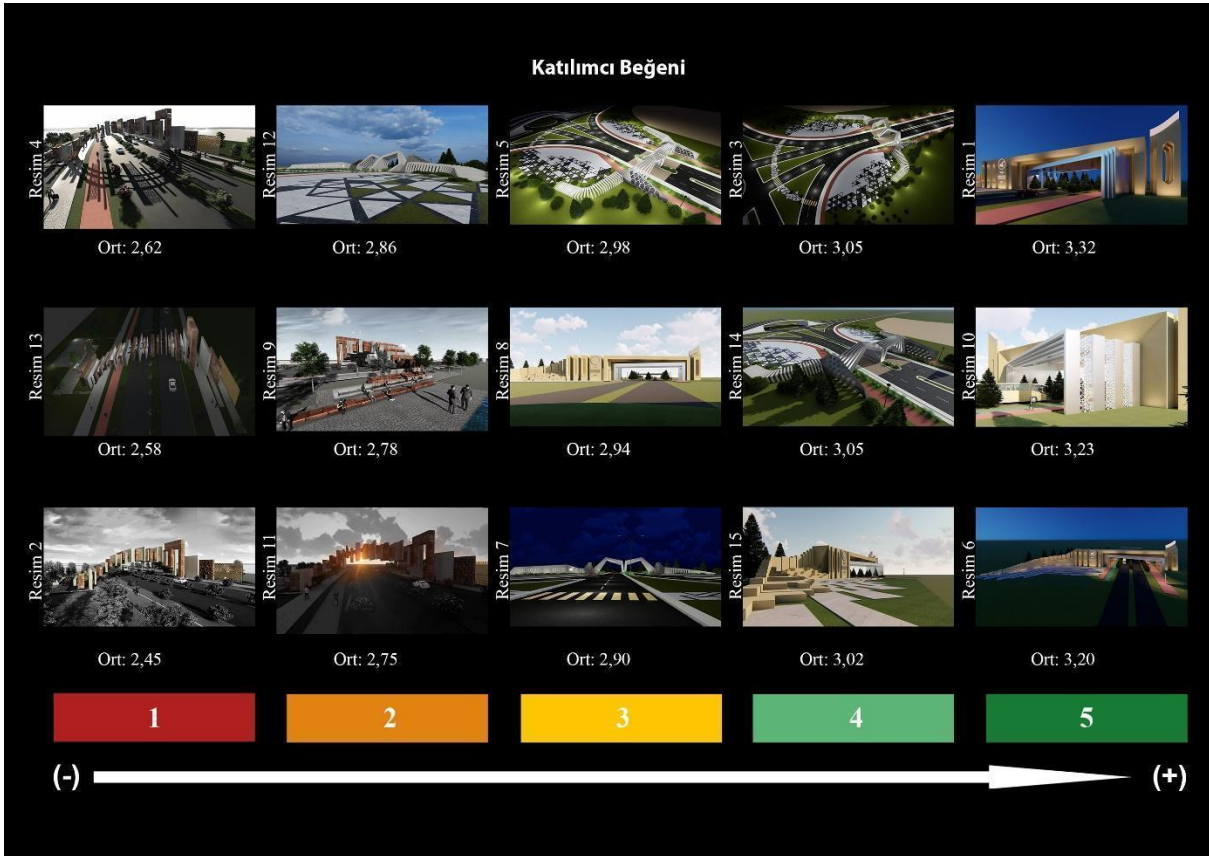
3. Bulgular

Anket sonuçlarına göre en çok beğenilen kapı 3. grubun çalışması olmuştur. 3. grubun kapıları genel olarak beğenilirken en çok beğenilen resim ise 'Resim 1' olmuştur. Buna göre Resim 1 3,32'lik bir ortalamaya sahiptir. En az beğenilen kapı ise 2. grubun kapı çalışması olmuştur. Bu gruba ait 'Resim 2' 2,45'lik bir ortalamayla en az beğenilen fotoğraf olmuştur. Çalışmada kullanılan fotoğraflar ortalama sırasına göre Şekil 11'de verilmiştir.

Kullanıcıların verdikleri cevapların açıklanmasından sonra çalışmanın ana amacı olan formal (biçimsel) ve sembolik değişkenlere ilişkin sorgulamalara geçilmiştir. Bu kapsamda ilkin mimarların beğenisinin formal (Biçimsel) değişkenler ile açıklamasını bulmak amacıyla mimarların 15 fotoğrafa ilişkin belirttikleri beğeni puanlarının ortalaması bağımlı değişken olarak tanımlanmış, yine mimarlara uygulanan ankette toplanan 15 fotoğrafa ilişkin farklı değişkenlerle saptanan formal estetik cevaplarının ortalaması alınarak bu değişkenler ayrı ayrı bağımsız değişken olarak tanımlanmıştır. Sonrasında uygulanan aşamalı çoklu regresyon analizinin sonuçları genel bir çerçeveye çizmek amacıyla çizelgede toplanmıştır. Analiz çıktıları Tablo 1'de görülmektedir.

Şekil 11.

Anket sonuçlarına göre fotoğrafların aldığı sıra ve ortalama puanları.

Regresyon analizi tek aşamada tamamlanmıştır. Mimarların belirttikleri beğeniye ilişkin varyansa katkı bağlamında renk değişkeninin önemli açıklayıcı olduğu ve mimarların beğenisinin %37,4'ünü açıkladığı ve sonraki aşamalarda ise, açıklanan varyansa anlamlı katkı getiren ve uzman mimarların beğenisiyle anlamlı bir ilişkiye giren, bir başka ifade biçimiyle, herhangi güçlü bir korelasyona sahip, renk dışında hiçbir değişken saptanamamıştır. Renk değişkeninin regresyon katsayısının işareti incelendiğinde, "renk" değişkeni ile mimar uzmanların belirttiği beğeni değişkeniyle arasındaki ilişkinin negatif olduğu saptanmıştır. Buradan hareketle renk unsurundaki artışın uzmanların beğenilerini düşürdüğü söylenebilir.

Buna göre tek tasarım unsuru (Renk) yapılan regresyon analizi sonucunda ortaya çıkan modelde anlamlı bir etken olarak ortaya çıkmıştır. Yani Mimarların tasarımı yapılan kapıya ilişkin beğenisini en çok etkileyen tasarım unsuru renktir. Bu değişkenin katsayısı negatiftir yani bu değişkende olası her artış genel beğenin düşmesine neden olmaktadır. Analiz sonuçlarına göre ortaya çıkan ve uzmanların beğenisini hesaplayabilmek için kullanabilecek formül ise şu şekildedir:

$$\text{Beğeni} = 5,573(\text{Sabit}) - 0.628(\text{Renk}).$$

Tablo 1.

Uzmanların beğenisinin formal (biçimsel) tasarım unsurları ile açıklanmasının betimlendiği aşamalı çoklu regresyon analizi tablosu

Tasarım Unsuru	R	ΔR^2	B	SH β	β	T	p
1.Renk	0.611	0,374	-0,628	0,225	-0,611	-2,786	0,015
Sabit	-	-	5,573	0,790	-	7,054	0,000
Toplam: R2 = 0.326 F (1.13)= 7.761 P=0.015							

Mimarların beğenisinin formal (biçimsel) değişkenlerle açıklanmasından sonra, analizlere formal (biçimsel) değişkenlerle kullanıcıların beğenisinin açıklanmaya çalışılmasıyla devam edilmiştir. Bu kapsamda kullanıcıların 15 fotoğrafa ilişkin belirttikleri beğeni puanlarının ortalaması bağımlı değişken olarak tanımlanmış, ancak bu sefer kullanıcılara formal (biçimsel) estetik ile ilgili soru sorulmasının sakıncalı olması ve kullanıcıların sağlıklı cevap vermesinin mümkün olmaması nedeniyle yine mimarlara uygulanan ankette toplanan 15 fotoğrafa ilişkin farklı değişkenlerle saptanan formal estetik cevaplarının ortalaması alınarak bu değişkenler ayrı ayrı bağımsız değişken olarak tanımlanmıştır. Sonrasında uygulanan aşamalı çoklu regresyon analizinin sonuçları genel bir çerçevede çizmek amacıyla yine başka bir çizelgede toplanmıştır. Bu ikinci analizin çıktıları Tablo 2'de görülmektedir.

Regresyon analizi tek aşamada tamamlanmıştır. Kullanıcıların belirttikleri beğeniye ilişkin varyansa katkı bağlamında renk değişkeninin önemli açıklayıcı olduğu ve kullanıcıların beğenisinin %45.7'sini açıkladığı ve sonraki aşamalarda ise, açıklanan varyansa anlamlı katkı getiren ve kullanıcıların beğenisiniyle anlamlı bir ilişkiye giren, bir başka ifade biçimiyle, herhangi güçlü bir korelasyona sahip, renk dışında hiçbir değişken saptanamamıştır. Renk değişkeninin regresyon katsayısının işareti incelendiğinde, bu değişkenle, kullanıcılar tarafından belirtilen beğeni arasındaki bağıntının da negatif olduğu görülmektedir. Buna göre renk unsurundaki artışın kullanıcıların beğenilerinde de tıpkı mimarlarda olduğu gibi düşmeye neden olduğu söylenebilir.

Buna göre tek tasarım unsuru (Renk) yapılan regresyon analizi sonucunda ortaya çıkan modelde anlamlı bir etken olarak ortaya çıkmıştır. Yani kullanıcıların da tasarımı yapılan kapıya ilişkin beğenisini en çok etkileyen tasarım unsuru Renktir. Bu değişkenin katsayısı negatiftir yani bu değişkende olası her artış genel kullanıcı beğenisinin düşmesine neden olmaktadır. Analiz sonuçlarına göre ortaya çıkan ve kullanıcıların olası beğenisini hesaplayabilmek için kullanabilecek formül ise şu şekildedir: Kullanıcı Beğeni= 4,787(Sabit) - 0.536(Renk).

Tablo 2.

Kullanıcıların beğenisinin tasarım unsurlarıyla açıklanmasının betimlendiği aşamalı çoklu regresyon analizi tablosu

Tasarım Unsuru	R	ΔR^2	B	SH β	β	T	p
1.Renk	0.676	0,457	-0,536	0,162	-0,676	-3,305	0,006
Sabit	-	-	4,787	0,569	-	8,419	0,000
Toplam: R2 = 0.457 F (1.13)= 10.925 P=0.006							

Çalışmada formal estetik değişkenleriyle beğeni arasındaki ilişkinin hem mimarların hem de kullanıcıların verdikleri cevaplarla açıklandıktan sonra çalışmanın diğer bir konusu olan sembolik estetik değişkenlerinin sorgulanmasına geçilmiştir. Bu bağlamda mimarların fotoğraflara ilişkin beğeni puanlarının ortalaması yine bağımlı değişken tanımlanmış, diğer yandan mimarların sembolik estetik bağlamında sorulan değişkenlere verdikleri yanıtların ortalaması ise bağımsız değişken tanımlanarak, analiz modeli oluşturulmuş ve çıkan aşamalı çoklu regresyon analiz sonuçları bir çizelgede betimlenmiştir. Analizin sonucunda oluşan durum Tablo 3'te betimlenmiştir.

Tablo incelendiğinde regresyon modelinin analizinin iki adımda tamamlandığı görülmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde beğeniye ilişkin varyansa katkı vermeleri bakımından iki değişkenin önemli ve beğeni ile yüksek korelasyona girerek açıklayıcı olduğu görülmektedir. Analize ilk adımda Mimarların belirttikleri beğeni puanlarının ortalamasının %53.1'ini açıklayan prestij unsuru alınmıştır. Daha sonraki adımda ise, analize mimarların beğenisini açıklayan varyansa anlamlı katkı getiren ve söz konusu beğeninin 22,6'sını açıklayan geleneksellik unsuru alınmıştır. Sonraki aşamalarda ise diğer değişkenlerle uzmanların beğenisi ile anlamlı korelasyona sahip herhangi bir değişken saptanamamıştır. Regresyon katsayılarının işaretine bakıldığında, prestij ve geleneksellik değişkenleri ile uzmanların beğenisi arasındaki ilişkinin anlamlı ve beraber artıp azaldığı yani doğrusal olduğu görülmektedir. Bu bağlamda prestij ve geleneksellik unsurlarındaki artışın uzmanların beğenilerini de artırdığı, bu unsurlardaki azalmanın ise beğeniye de azalttığı söylenebilir.

Tablo 3.

Uzmanların beğenisinin sembolik estetik unsurları ile açıklanmasının betimlendiği aşamalı çoklu regresyon analizinin sonuçları

Sembolik Estetik Değişkeni	R	ΔR^2	B	SH β	β	T	p
1.Prestij	0,72	0,531	0,586	0,125	0,670	4,673	0,001
2. Geleneksellik	0,14	0,226	0,427	0,128	0,478	3,335	0,006
Sabit	-	-	-0,015	0,559	-	-0,026	0,980
Toplam: R2 = 0.757 F (1.13)= 18.667 P=0.000							

Buna göre iki sembolik değişken (Prestij ve Geleneksellik) regresyon modelinde anlamlı ve güçlü bir korelasyona sahip bir etken olarak ortaya çıkmıştır. Yani Mimarların tasarımı yapılan kapıya ilişkin beğenisini en çok etkileyen sembolik değişken prestij iken yine buna yakın bir şekilde geleneksellikte beğeniye etkilemektedir. Analiz sonuçlarına göre ortaya çıkan ve uzmanların olası beğenisini hesaplayabilmek için kullanabilecek formül ise şu şekildedir: Uzman Beğeni= -0.015(Sabit) + 0.586(Prestij) + 0.427 (Geleneksellik)

Çalışmanın estetik değişkenlere yönelik yapılan bu son analiz aşamasında ise kullanıcıların fotoğraflara ilişkin belirttikleri beğeni cevaplarının ortalaması her farklı fotoğraf için ayrı ayrı alınarak bağımlı değişken olarak tanımlanmış, yine mimarların sembolik estetik bağlamında sembolik değişkenlere verdikleri cevapların ortalaması her fotoğraf için ayrı ayrı alınarak bağımsız değişken olarak tanımlanarak regresyon modeli oluşturulmuş ve aşamalı çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analizin sonucunda ortaya çıkan bulgular Tablo 4'te betimlenmiştir.

Tablo 4.

Kullanıcıların beğenisinin sembolik estetik unsurları ile açıklanmasının betimlendiği aşamalı çoklu regresyonanalizi tablosu

Sembolik Estetik Değişkeni	R	ΔR2	B	SHβ	β	T	p
1.Prestij	0,68 3	0,466	0,425	0,115	0,629	3,703	0,003
2. Geleneksellik	0,12 9	0,159	0,305	0,117	0,443	2,606	0,023
Sabit	-	-	0,468	0,512	-	0,915	0,378
Toplam: R2 = 0.659 F (1,13)= 11.607 P=0.002							

Sonuçlar incelendiğinde çoklu-regresyon analizinin iki adımda tamamlandığı ve kullanıcıların beğenisine ilişkin varyansa anlamlı katkıları bakımından yine iki değişkenin önemli açıklayıcı olduğu ortaya çıkmıştır. Analize ilk adımda kullanıcıların beğenisinin %46.6'sını açıklayan prestij unsuru alınmıştır. Daha sonraki adımda, kullanıcıların beğenisini betimleyen varyansa anlamlı katkı sağlayan ve kullanıcıların beğenisinin 15,9'unu açıklayan geleneksellik unsuru alınmıştır.

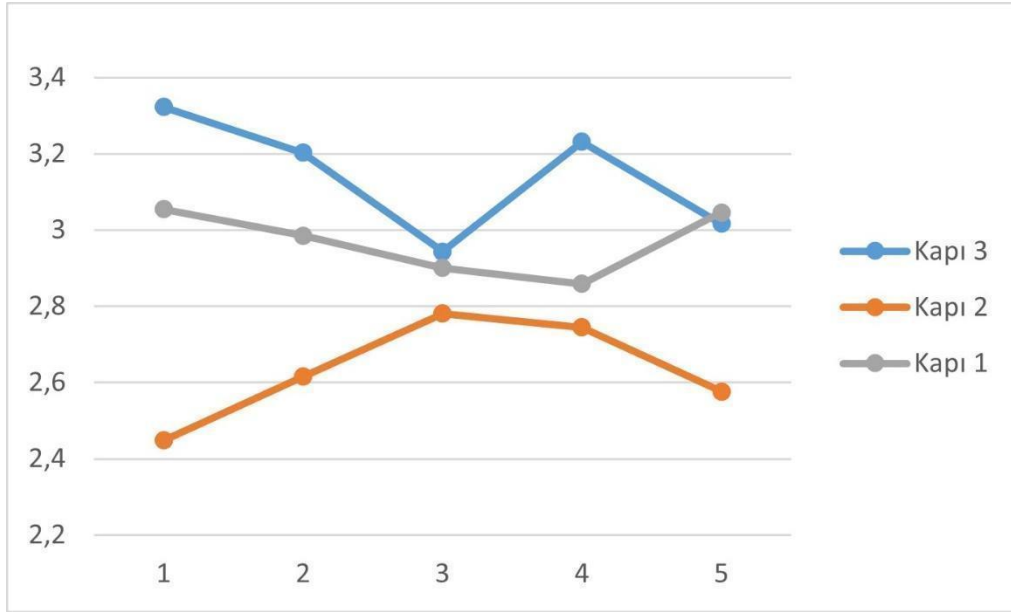
Sonraki aşamalarda ise diğer değişkenlerle kullanıcıların beğeni ile anlamlı korelasyona sahip herhangi bir değişken saptanamamıştır. Regresyon katsayılarının işaretine bakıldığında, prestij ve geleneksellik değişkenleri ile kullanıcıların beğeni arasındaki ilişkinin pozitif olduğu görülmektedir. Bu bağlamda prestij ve geleneksellik unsurlarındaki artışın kullanıcıların beğenilerini de arttırdığı söylenebilir.

Buna göre iki sembolik değişken (Prestij ve Geleneksellik) analiz sonucunda anlamlı bir etken olarak görülmektedir. Başka bir anlatımla kullanıcıların tasarımı yapılan kapıya ilişkin beğenisini en çok etkileyen sembolik değişken prestij iken yine buna yakın bir şekilde geleneksellikte beğeni etkilemektedir. Analiz sonuçlarına göre ortaya çıkan ve kullanıcıların olası beğenisini hesaplayabilmek için kullanabilecek formül ise şu şekildedir: Kullanıcı Beğeni= 0.468(Sabit) + 0.425(Prestij) + 0,305 (Geleneksellik).

Çalışmanın son aşamasında kullanıcıların kapı fotoğraflarına yönelik beğeni puanlarının ortalaması alınarak her fotoğrafın ortalama beğeni puanı bulunmuş ve bunlar tasarımlar özelinde gruplandırılarak tek yönlü anova testi uygulanmıştır (Şekil 12)

Şekil 12.

Kapıların fotoğraflarının ortalama izlencesi

Tablo 5.

Kullanıcıların sınıf fotoğraflarına yönelik beğenilerinin istatistik durumu

İncelenen Değişken	Etken	N	Ort.	s	sd	F	P
Kullanıcıların Beğenisi	3.Kapı	5	3.14a	0.158	2-12	19.955	0.000
	2. Kapı	5	2.63b	0.134			
	1.Kapı	5	2,97a	0.087			

a b Tukey'e göre oluşan grupları temsil eder. a en çok beğeni, b en az beğeni göstermektedir.

Kullanıcıların kapı fotoğraflarına yönelik beğenilerinin açıklayıcı istatistikleri Tablo 5'te verilmiştir. Aynı şekilde farklı kapılara yönelik tercihlere göre Tek-Yönlü ANOVA sonuçları da Tablo 6'da verilmiştir. Analizin sonunda elde edilen bulgular göstermektedir ki farklı kapı uygulamalarına yönelik beğeni düzeyi anlamlı şekilde değiştirmektedir, $F(2 - 12) = 19.955$ $P < 0.001$. Başka bir deyişle kapı tasarımları arasında kullanıcılar bazı kapıları daha çok tercih ederken bazı kapıları daha az tercih etmektedir. Kullanıcının tercihleri kapı tasarımları özelinde incelendiğinde 3. Kapı ($\bar{x} = 3.14$) ve 1. Kapı ($\bar{x} = 2.97$), 2. Kapı ($\bar{x} = 2.63$) tasarımına nazaran $p < 0,001$ düzeyinde anlamlılıkta daha çok beğenilmektedir. Kapı tasarımları arasındaki farkların saptanması, beğeni grupların oluşturulması ve olası farkların hangi gruplarda olduğunu saptamak için yapılan Tukey testinin sınıflandırmasına göre iki ana grup (a, b) oluşmuştur. Tukey sorgulmasının bulgularının gösterdiğine göre 3. Kapı ($\bar{x} = 3.14$) ve 1. Kapı ($\bar{x} = 2.97$) en çok beğenilen grupta, 2. Kapı ise ($\bar{x} = 2.63$) en az beğenilen grupta yer almaktadır.

Tablo 6.

Kullanıcıların beğeni durumlarının faktörlere göre değişimi one-way Anova sonuçları

Hesaplanan Varyansın Kaynağı	Hesaplanan Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	P
Gruplararası	0,672	2	0,336		
Gruplar içi	0,202	12	0,017	19,955	0.000
Toplam	0,874	14			

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma; tasarım sürecinin kendi doğal akışının çok katmanlı bir çıktısı olmakla birlikte, kendini 'anlatının' açtığı alanlarla genişletmekte ve derinleştirmektedir. Her bir tasarım kendi içinde potansiyeller barındırmakta ve içinden geçilen sürecin önemli çıktıları olarak düşünülmektedir. Sonuç olarak; kapı tasarımlarının görsellerinden oluşan formal ve sembolik estetiğinin uzman ve kullanıcı görüşleri ile değerlendirildiği anket sonuçlarına göre, en çok beğendiği kapılar 3. ve 1. kapı olmuştur. 3. kapı ortalama bakımından 1. kapıdan daha iyi bir ortalamaya sahip olsa da istatistiksel bakımdan her iki kapıda aynı beğeni grubu içerisinde yer almaktadır. Kullanıcıların ve uzmanların sembolik ve formal estetik değişkenleri bakımından benzerlik gösterdiği söylenebilir. Her iki grubun beğenisi de aynı değişkenler ile anlamlı ilişkiye girmiştir.

Bu bakımdan sembolik açıdan prestij en önemli değişken iken; buna yakın bir şekilde hem kullanıcıların hem de mimarların beğenisini etkileyen ikinci önemli unsur ise geleneksellik olmuştur. Hem kullanıcılar hem de uzmanlar üniversite kapılarında renk etkisinin fazla olmasını olumlu bulmamaktadır. Bu bakımdan tasarım unsurları açısından renk dengesine dikkat etmek ve daha sade renklerde tasarım yapmak tasarımcılara Van koşullarında tavsiye edilmektedir. Türkiye'de kampüs yerleşkelerinin giriş kapılarında son yıllarda belirli kalıplar çerçevesinde bir üretimin olduğu izlenmektedir. Bu üretim biçiminin yerel ve evrensel referanslardan uzak, düşünsel bir zemine oturmayan ve 'yeni' bir şey söylemeyen tekrara dayalı yaklaşımı bu konuda yeni bir bakışın gerekliliğini doğurmuştur. Bir üniversite kampüsünün giriş kapısı hem kent içindeki varlığı hem de üniversite içindeki anlamı dolayısı ile aslında bir geçit-geçiş yerinden daha fazlası olduğu fikri önemli bulunmakta ve tüm tasarım düşüncesini etkilemektedir. Bu düşünceler ile yapılan ve yapılacak olan tasarımların kent ile olan ilişkisi ve kampüs içinde yaratacağı etkileşimlerin zamansal ve mekânsal olarak çok çeşitli olasılıklar yaratacağı düşünülmektedir. Kapı bir simge, hatta simgeden de öte, bilginin katmanlarını anlatan, çok boyutlu bir yapıya sahip, etrafında hayatı barındıran bir yapı olarak inşa edildiğinde üniversiteyi hem kent hem de dünya ölçeğinde temsil edecek özelliklere sahip olacağı sonucuna varılmaktadır.

Çalışma sonunda kampüsün kapısının sadece üniversiteye giriş işlevi sağlayan üniversiteler ile kentler arasını ayıran bir yapı olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu şekilde üniversite kapısı ele alınmazsa ise kapı rastlantısal bir ürün haline gelir ki sonucu üniversite mantığıyla bütünlük/tutarlılık sağlamayarak karmaşaya neden olur ki, üniversiteye yarışır bir kimliği temsil etmeyerek ve etkisi kontrol edilemeyen bir yapıya dönüşür.

Böyle bir durumla karşı karşıya kalmamak için kapının temel bir tasarım konsepti (Anlayış, görüş, temel çıkış noktası) geliştirilmesi gerekir. Bu konseptte uygun olarak geliştirilen kapı; kullanıcılarının düşünsel ve ruh yapısına olumlu katkı sağlaması açısından oldukça önemli olacaktır. Kampus kapısının üniversitenin kurulma mantığı ve kampüsteki mekanlarla bütünleşmesi için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

a-Kampus kapısının okunabilirliği

Sanayi sonrası toplumlar varlıklarını sürdürmek ve geliştirmek için bilginin üretimini ve kontrolünü daha çok önemsemektedirler. Bu bağlamda her toplum da 'bilgi' temel anahtar kelime olmuştur. Buradan hareketle, bilgini üretiminin ve tüketiminin yoğunlaştığı ve bilgi araçlarının en fazla değişkenlik gösterdiği yerlerin başında gelen üniversiteler, gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda önem arz eden merkezlerden birisidir. Aklın ışığında, toplum yararı için çalışan üniversitelerin maddi olanakları kadar mekânsal kalite ve sürdürülebilirliği de önem arz eden bir diğer konudur. Mekan insanın etkileşimlerini ve bu etkileşimler bağlamında duygu-durumunu etkileyen en önemli çevresel dış faktörlerden birisidir.

Bu bağlamda üniversite Kampus kapısı; üniversitenin kullanıcılarına üniversitelerin temel amaç ve sorumlulukları olan bilgi ve fikir ürettiği beklentisine cevap vereceğinin ilk izlenimlerini verebileceğinin anlaşılmasını sağlayacak nitelikte

okunabilir olması gerekir. Okunabilir bir kampüs mekanı insanın güven duygusunu artıracacağı gibi, aitlik ve kurum bağlılığı gibi psikolojik motivasyonların artmasını da sağlamaktadır.

b-Bölgenin Kültürel Yapısı İle Uyumluluğu

Üniversitelerin kurulduğu bölgenin kimliği üniversiteleri doğrudan etkilemektedir, üniversiteler kimliklerini inşa ederken çoğunlukla buldukları şehirlerin kimliklerinden etkilendikleri kadar kentin kimliğini de etkilerler. Bu yüzden, üniversite kapıları yer aldığı coğrafyayı tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin içermelidir ki özgün bir kimliğe sahip olsun.

Kaynakça

- URL 1 İstanbul Üniversitelerinde Eğitim Online Mı? Açıklama Geldi (2022). Milliyet.com.tr
<https://www.milliyet.com.tr/gundem/istanbul-universitesinde-egitim-online-mi-aciklama-geldi-6301533> (Erişim Tarihi: 23.04.2022)
- URL 2 Wikipedia. Boğaziçi Üniversitesi Güneykapısı (2022). Wikipedia.org
https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Boğaziçi_Üniversitesi_Güney_kapısı.JPG (Erişim Tarihi: 12.03.2022)
- URL 3 Metuevents [@metuevents]. (2019, January 20). ODTÜ A1 Kapısı'nın yapılış döneminden kareler [Image attached] [Tweet].<https://twitter.com/metuevents/status/1087059105099984899/photo/3> (Erişim Tarihi: 09.08.2022)
- Kırlangıç, H., Örs, D. (Çev.) (2008). Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî – Mesnevî. Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Çakkı, I. (2007). *Peyzaj planlama çalışmalarında görsel peyzaj değerlendirmesine yönelik bir yöntem araştırması* (Tez No: 213724). [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ekşioğlu, G. (2010). *Çevre estetiğinin konut fiyatları üzerindeki etkisinin hedonik fiyat yöntemi ile modellenmesi* (Tez No: 276596) [Yüksek Lisans Tezi, 9 Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Hacılibeyoğlu, F., Dokgöz, D. ve Alpaslan, İ. (2020). Yakın dönem üniversite yerleşke giriş kapılarından farklılaşan bir örnek: Dokuz Eylül Üniversitesi Tınaztepe Yerleşkesi Doğu Kapısı. *Eksen Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 1(1), 42-59.
- Hersberger, R. G. (1992). A Study of Meaning and Architecture. Nasar, J. (Ed.), *Environmental Aesthetics: Theory, Research, Applications* (p. 175-194). Cambridge University Press.
- Kaplan, S., Kaplan, R., Wendt, J. S. (1972). Rated Preference and Complexity for Natural and Urban Visual Material. *Perception & Psychophysics* 12(4), 354-356. <https://doi.org/10.3758/BF03207221>
- Kaplan, R., Kaplan, S. (1989). *The experience of Nature: a psychological Perspective*. (1. Baskı). ABD Ann Arbor Michigan
- Kaplan, R., Kaplan, S., Ryan, R. L. (1998). *With People in Mind: Design and Management of Everyday Nature* (1. Baskı). Island Press.
- Nasar, JL (1992). Visual Preferences in Urban Street Scenes A Cross-Cultural Comparison between Japan and the United States. Nasar, J. (Ed.), *Environmental Aesthetics: Theory, Research, Applications*. Cambridge University Press.
- Porteus, J D (1996). *Environmental Aesthetics, ideas, politics and planning*. Routledge.
- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2007). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- TÜİK (2021). "Adrese dayalı nüfus sayım sistemi". www.tuik.gov.tr (Son erişim tarihi: 6 Aralık 2021).

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.